



O zemljepisnih imenih ...

Planinci lahko pomagamo

Besedilo: Milan Orožen Adamič
Ilustracija: Danilo Cedilnik - Den

Lani je bil v aprilski številki Planinskega vestnika objavljen pogovor z menoj »*Kako pravilno zapisati imena gora?*«, ki ga je zapisal Andrej Stritar. Pogovarjala sva se o delovanju komisije vlade Republike Slovenije za standardizacijo zemljepisnih imen. Osnovni namen pisanja je bil predstaviti njeno delovanje, v Planinskem vestniku pa je bil objavljen tudi poziv k podrobnejšemu ukvarjanju s tem, preprosto zato, ker so planinci najboljši poznavalci visokogorja. Na koncu tega pogovora me je Stritar vprašal: *Ali ste pripravljene vzpostaviti stalen stik z našo revijo? Ste nam pripravljene odgovoriti na morebitna konkretna vprašanja, na katera bomo naleteli? In odgovoril sem: Z velikim veseljem. Saj to je smisel našega dela in naša naloga. Res je, da smo formalno imenovana komisija, toda želimo si sodelovati na pristni, neformalni ravni, ki je po navadi najučinkovitejša. Veseli me, da sem lahko predstavil naše delo, in upam, da bomo drug drugemu koristili. Mislim celo, da bi bilo dobro, če bi Planinska zveza Slovenije ustanovila svojo skupino za zemljepisna imena, saj bi bila naši komisiji v veliko pomoč. Kdo bi bil primernejši za poimenovanje gora kot vi, planinci? Beseda je bila dana in moj dolg je treba poravnati. In ko sem začel pisati ta prispevek, sem se zavedel, da se bo morda razvil v niz najrazličnejših prispevkov, vsaj po navadi je tako. Po svoje je presenetljivo, da smo Slovenci velikokrat zagreti zagovorniki ene ali druge oblike zemljepisnega imena in smo o tem tudi pripravljene pisati, po drugi strani pa včasih povsem nekritično privzamemo kakšno tujo obliko poimenovanja, na primer »Evropsko unijo« namesto lepe in enako povedne domače »Evropske zveze«.*

Ne predstavljam si, da bomo imeli vlogo kakšnega »*vrhovnega razsodnika*«. V komisiji vlade Republike Slovenije za standardizacijo zemljepisnih

imen vidimo svoje poslanstvo v usklajevanju različnih pogledov, multidisciplinarnem prizadevanju za razčiščevanje problemov. Zato je ta komisija sestavljena tako, da v njej sodelujejo slavisti, zgodovinarji, geodeti, geografi in predstavniki različnih ministrstev. Njen namen ni avtoritarno vsiljevanje stališč. Ob vsakem problemu si prizadevamo oblikovati kar se da podrobno in pretehtano utemeljitev in potem predlagati ustrežno rešitev. Na koncu pa seveda odločijo življenje, raba in velikokrat tudi taka ali drugačna lokalna skupnost – navadno občina, iz katere izvira zemljepisno ime.

Klasifikacija zemljepisnih imen

V slovenski planinski literaturi je kar veliko različnih zapisov o imenoslovju. Tuma je v znameniti *Toponomastiki* (1925) zapisal, da so si ljudje zaradi boljše predstave o pokrajini in iz drugih razlogov razvili učinkovit sistem razvedenja in del tega sistema so zemljepisna imena, ki so največkrat nastala z opredeljevanjem krajev po imenih in imen po teh krajih. Nič manj pomembni niso Badjurovi (1953) zapisi v *Terenskem izrazoslovju*. Peršolja (2001) je zapisal, da zemljepisna imena nastajajo stalno, veliko zemljepisnih imen, zlasti voda, gora in naselij, pa je zelo starih. Za zemljepisna imena je značilno, da pripadajo natančno določeni prvi in pokrajini ali geografskemu objektu v njej, ki ga velikokrat še podrobneje določajo in pojasnjujejo. Slovenski pravopis določa tudi pravila zapisovanja zemljepisnih imen, ker pa se je pokazalo, da so le okvir za reševanje mnogih zapletenih primerov zapisovanja, so bila na predlog naše komisije izdelana podrobnejša navodila za pravilno zapisovanje zemljepisnih in stvarnih lastnih imen (Furlan, Gložančev, Šivic – Dular, 2001).



Zemljepisna imena so pomembna za vsakega od nas, ker:

- ob njihovi pomoči identificiramo pokrajino, objekt,
- z njimi izražamo identiteto naroda,
- pomenijo del naše kulturne dediščine,
- so temelj orientacije,
- pomembno prispevajo k celovitemu zaznavanju in razumevanju sveta okoli nas.

Poznamo vrsto različnih tipov zemljepisnih imen. Za razvrščanje uporabljamo spodnji osnovni šifrant:

1000 IMENA KRAJEV

1100 DOMICILONIMI

- 1101 naselje, mesto
- 1102 zaselek, del naselja
- 1103 del mesta, mestna četrt
- 1104 ulica, trg

1200 DOMUSONIMI

- 1201 domačija
- 1202 cerkev, sakralni objekt
- 1203 pomemben objekt (pot, turistični objekti, vodni objekti, lovska koča, mejni prehod)

2000 HIDRONIMI

2100 POTAMONIMI

- 2101 tekoča voda, reka, potok, hudournik, nestalni tok
- 2102 kanal (odprt)
- 2103 izvir
- 2104 izliv, ustje reke
- 2105 slap, slapišče
- 2106 rečni brod, rečni pristan

2200 LIMNONIMI

- 2201 jezero
- 2202 del jezera, jezerski zaliv, jezerski pristan
- 2203 manjša stoječa voda, bajer, mlaka, ribnik, kal, lokev
- 2204 močvirje, trstičje
- 2205 ledenik, snežišče in snežna tvorba

2300 MAREONIMI

- 2301 morje
- 2302 del morja, morski zaliv, morski pristan
- 2303 soline

3000 ORONIMI

3100 ORONIMI

- 3101 gorovje, hribovje, gričevje
- 3102 vrh vzpetine, vzpetina, planota
- 3103 sedlo, prelaz, preval
- 3104 del vzpetine, pobočje, hrbet, greben, stene in stenske oblike
- 3105 dolina, soteska, vintgar, globel, suha dolina, kraško polje, dolinsko dno, rečni otok
- 3106 rt, polotok
- 3107 kraška jama, brezno, udornica, zijalka, vrtača, vrtačast svet, ponor
- 3108 osamljena skala, balvan

4000 HORONIMI

4100 REGIONIMI

- 4101 država
- 4102 občina
- 4103 katastrska občina
- 4104 upravna enota
- 4105 pokrajina
- 4203 krajinski del, ledina, predel
- 4203 gozdno območje

4203 INSULONIMI

- 4203 morski otok, jezerski otok
- 4203 rečni otok, sipina sredi reke
- 4203 čer, plitvina, podvodni greben

Pomembne so tudi druge lastnosti, na primer pri imenih naselij število prebivalcev, pri gori višina in podobno. Seveda se razume, da je lokacija objekta, ki ga ime opisuje, ključnega pomena, še posebno zato, ker se pogosto dogaja, da enako ime opisuje več različnih lokacij.

Slovenija – gorska dežela

Pri vsem skupaj ni dvoma, da je Slovenija gorska dežela, njena povprečna nadmorska višina je kar 557 m (Perko, 1999). To je zato, ker so naše osrednje in najbolj poseljene ravnine na nadmorski višini okoli 300 m. Razumljivo je, da je razporeditev naselij in prebivalstva povezana z nadmorsko višino. Nad to povprečno nadmorsko višino oziroma 600 m (33,2 % površine) in više se delež in gostota naselij hitro zmanjšata. Od skoraj 6000 naselij v Sloveniji jih je tam le 15,3 % in v njih je leta 1961 živel 7,23 % prebivalcev, leta 1991 pa že



veliko manj – 4,82 %. Proces odseljavanja iz hribovitega in gorskega sveta se nadaljuje, hkrati pa se visokogorski svet razmeroma hitro zarašča. V začetku 20. stoletja je bilo v Sloveniji približno 35 % z gozdom poraslega sveta, danes pa ocenjujejo, da ga je že več kot 56 %. Iz teh, seveda le okvirnih podatkov, se da sklepati, da se je delež »domačega« prebivalstva v gorskem svetu zelo zmanjšal, po drugi strani pa se je sorazmerno povečal delež »nedomačih« obiskovalcev.

Razumljivo je, da si ti ob načrtovanju in obiskovanju gora pomagajo z najrazličnejšimi viri, temeljni pripomoček pa je zemljevid. Zato ni slučaj, da si planinska organizacija skoraj od svoje ustanovitve prizadeva za izdajanje specializiranih zemljevidov. Tako imamo v Sloveniji izredno veliko planinskih pa tudi drugih zemljevidov. Od teh je najbolj znan Atlas Slovenije, ki so ga doslej v različnih oblikah natisnili že več kot 150.000 izvodov. Odlično! Poleg tega je na svetu le malo dežel, ki bi imele svoje celotno ozemlje kartirano in publicirano na tako podrobnih zemljevidih kot pri nas (v merilu 1 : 5.000 in 1 : 10.000; drugo merilo velja za manj naseljena območja). Poleg teh obstajajo še zelo podrobni katastrski načrti. Vsi ti najpodrobnejši zemljevidi so bili še nedavno uradna tajnost, danes pa seveda niso več. Gotovo pa so preveč podrobni za vsakdanjo rabo. Na vseh zemljevidih je seveda zapisanih tudi veliko zemljepisnih imen in osnovni namen tega je razpoznavanje, orientacija v prostoru. V Sloveniji imamo iz različnih kartografskih virov v posebni podatkovni bazi zajetih približno 200.000 zemljepisnih imen. Nekatera zemljepisna imena, zajeta iz različnih virov, še niso standardizirana. To je dolgotrajen proces, ki pa ob vztrajnem delu brez dvoma pripomore k boljšemu in učinkovitejšemu komuniciranju. V registru zemljepisnih imen (REZI, Geodetska uprava RS) so zbrana vsa stalna imena objektov, ki imajo časovno, zgodovinsko, etnološko ali družbeno uveljavljeno identiteto; to pomeni, da so v okolju bolj ali manj trajna. To v veliki meri velja tudi za definicijo zemljepisnega imena. Centralno bazo zemljepisnih imen so začeli graditi leta 1997. Zajemanje zemljepisnih imen iz državnih nomenklturnih načrtov in kart v različnih merilih (1 : 5000, 1 : 10 000, 1 : 25 000, 1 : 250 000) je končano in začela sta se pregledovanje zapisov ter standardizacija.

Planinci lahko pomagamo

Pri tem pa je treba povedati nekaj zelo pomembnega: na zemljevidih najrazličnejših meril še zdaleč niso zapisana vsa zemljepisna imena. Zaradi kartografskih razlogov, zlasti pa omejitve prostora na karti in drugih tehničnih razlogov (generalizacija), so zapisana le najpomembnejša. Gre torej za izbor zemljepisnih imen, ki naj bodo na zemljevidu. Prav tu pa se začno težave: je kartograf izbral prava imena, jih je prav zapisal, kaj se dogaja z imeni, ki jih ni zapisal na karto, in tako naprej. Še več, prav mogoče je, da so posamezni vrhovi ali druge oblike nekoč že imeli ime, ki je danes le malo znano ali celo pozabljeno. Prav tu pa se začne naloga planinske organizacije; treba je opraviti konkretno terensko raziskovanje in »papirno« poizvedovanje. Šele potem se da razmišljati o novem poimenovanju. V Sloveniji je kar nekaj dvatisočakov, ki v Atlasu Slovenije nimajo pripisa-



Planinski zborovalec



nega zemljepisnega imena. Pred nekaj časa smo dobili v komisiji prijazno pismo g. Davida Ipvavca, ki je predlagal konkretno poimenovanje kar 105-tih slovenskih dvatisočakov. Tako je na primer za neki 2569 m visok vrh (str. 79, B1 v Atlasu Slovenije) predlagal ime Davidov Kanjavec, za 2403 m visoki vrh na str. 53, A2 Davidova gora in tako naprej. Po drugi strani pa smo bili zelo veseli pisma upokojenega zdravnika Jake Vadnjala iz Loga pod Mangartom, ki nas je opozoril na številne zadrege in netočnosti in zapisal »malomarnosti« s tega območja. Veseli smo vsakega takega pisma, ker je to pot postopnega približevanja večji točnosti prikaza ozemlja. Navsezadnje so kartografi le zmotljivi ljudje.

V prihodnje si želimo, da bi taki »spontani« dopisi prerasli v bolj organizirano obliko, morda pod pokroviteljstvom planinske organizacije. Menimo, da nas vse združuje skupna želja – kar se da pravilno zapisovanje zemljepisnih imen in vsega, kar je s tem povezano, pa ne le na zemljevidih. Prepričani smo, da ne gre za prerekanje ali doka-

zovanje drug drugemu, kdo več ve in kdo je pаметnejši ali natančnejši, pač pa želimo prispevati k boljši razpoznavnosti naše dežele, torej prostora, v katerem živimo in delujemo. Saj je to naš dom in ni dvoma, da si ga želimo sooblikovati.

Literatura:

- Badjura, R., 1953: *Terenško izrazoslovje*. Ljudska geografija, Ljubljana, Državna založba Slovenije
- Furlan, M., Gložančev, A., Šivic – Dular, A., 2001: *Pravopisno ustrezen zapis zemljepisnih in stvarnih lastnih imen*. Ljubljana, Geodetska uprava Republike Slovenije
- Peršolja, B., 2002: *Zgoščeni imenik zemljepisnih imen Slovenije*. Dela 18, str. 363-373, Ljubljana
- Spletna stran komisije vlade Republike Slovenije: <http://www.sigov.si/kszi/index.htm>
- Tuma, H., 1925: *Toponomastika*. V: Geografski vestnik, Ljubljana
- Perko, D., 1999: *Nadmorske višine površja*. Geografski atlas Slovenije, str. 84, Ljubljana ◉

Svečano in množično ob 110 letnici SPD

Na Kopitniku, Donački gori – Rudijev dom, na Goričkem v Prekmurju, na Robleku, na Prehodavcih, pri Krnskih jezerih, v Kamniku, na Lubniku, na Govejku in še kje.

Vsa priznanja PZS, društvom in MDO, ki so v prvem polletju organizirala tako skrbno pripravljena srečanja planincev ob 110 letnici organiziranega planinstva na slovenskem. Preko pet tisoč udeležencev je obiskalo svečanosti, ki so se doslej odvijale v šestih MDO. Vsi ostali jih bodo organizirali v drugi polovici leta. Na Kopitniku so praznovali Zasavci ob 50 letnici PD Rimske Toplice, na Goričkem Prekmurci ob 30 letnici PD Mura, na Prehodavcih Zasavci ob 50 letnici začetka gradnje Zasavske koče na Prehodavcih. Ob koči pri Krnskih jezerih so praznovali planinci Posočja, lahko bi rekli, da je bilo to srečanje vse slovensko saj so se ga udeležila številna društva iz Slovenije in zamejstva. Udeležencev je bilo preko dva tisoč. Ob prijetnem kulturnem programu je bil slavnostni govornik predsednik PZS Franci Ekar. Poudariti velja, da je bila izvedena tudi svečana otvoritev elektrifikacije tega območja Krna. Prisotni so bili tudi župani Nove Gorice, Kobarida in Bovca. Da je prireditvev tako uspela, gre zahvala PD Nova Gorica in predsedniku društva Cvetu Hvali. Pri Roblekovem domu pod Begunjščico so praznovali gorenjski planinci – PD Radovljica, 70 let doma, na Lubniku PD Škofja Loka, 50 let koče. V Kamniku 110 let planinstva. Še enkrat iskrene čestitke vsem, ki ste na planinski – kulturni način izvedli praznovanja.

Adi Vidmajer